

Małgorzata Łakota-Micker

Chorwacka droga do NATO

Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego 6, 187-198

2011/2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Chorwacka droga do NATO

W niniejszym artykule Autorka omawia proces akcesji Republiki Chorwackiej do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Dokonując opisu jego przebiegu wskazuje na najważniejsze jego etapy, konfrontując je z przeobrażeniami politycznymi w regionie oraz ewolucją poglądów państw europejskich na kwestię członkostwa Chorwacji w Pakcie. W konkluzjach wskazuje na możliwości kreowania polityki regionalnej, jakie uzyskał Zagrzeb. W jej ocenie za najważniejsze uznać należy współuczestnictwo w kreowaniu polityki euroatlantyckiej, ułatwienia w procesie akcesji do Unii Europejskiej oraz postępujący proces stabilizacji sytuacji w regionie, oparty w dużej mierze na wspólnych inicjatywach regionalnych i działaniach wskazanych przez Sojusz Północnoatlantycki.

Republika Chorwacji, która swą niepodległość uzyskała w wyniku rozpadu Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii (SFRJ), od samego początku starała się określić swoje położenie w Europie. Chęć zagwarantowania sobie i obywatelom spokoju i godnego życia sprawiła, że państwo to jako swoje zasadnicze priorytety w polityce zagranicznej określiło potrzebę ścisłej współpracy z Sojuszem Północnoatlantyckim¹ i Unią Europejską.

Południowo-wschodnia część europejskiego kontynentu to jeden z jej najbardziej niestabilnych obszarów w postzimnowojennym świecie. „Kocioł bałkański” stanowi ciągłe zagrożenie dla bezpieczeństwa europejskiego kontynentu². O chorwackim postrzeganiu bezpieczeństwa tego regionu najlepiej świadczy opinia premiera Ivo Sanadera³ przedstawiona na VIII Międzynarodowej Konferencji na temat Bezpieczeństwa. Jego zdaniem wspomnienia, jakie wśród obywateli wywołuje wojna domowa w byłej Jugosławii, nadają „bezpieczeństwu w regionie” całkiem nowe i fundamentalne znaczenie. Stworzenie własnego systemu obrony to dziś za mało. Za konieczne uznaje się uzyskanie zewnętrznego wsparcia dla tego bezpieczeństwa⁴.

¹ W tym kontekście warto wspomnieć zachowanie byłego chorwackiego prezydenta, Franjo Tuđmana. Już w latach 1993 i 1994, w trakcie rozmów z przedstawicielami wspólnoty międzynarodowej, dotyczących rozwiązania sytuacji kryzysowej, wywołanej wielkoserbską agresją na Chorwację oraz Bośnię i Hercegowinę, prezydent uporczywie wyczekiwał na moment, kiedy dojdzie do zaangażowania się sił NATO. Argumentował to tym, że do tej pory Sojusz wyraźnie napiętnował tę agresję, a zaangażowanie ze strony USA odgrywało w tym główną rolę. Tuđman wierzył bowiem, że tylko NATO może w Bośni i Hercegowinie zaprowadzić pokój i zmusić Serbów, by oddali okupowane obszary. Późniejszy rozwój wydarzeń przyniósł potwierdzenie stanowiska prezydenta, a NATO, w które tak bardzo wierzył, zdołało potwierdzić swą siłę i kluczowe miejsce w europejskiej architekturze bezpieczeństwa.

² L. Čehulić, *Euroatlantski odnosi i Mediteran u novom svjetskom poretku*, Godišnjak Šipan 2004, Politička kultura, Zagrzeb 2005, s. 78.

³ Ivo Sanader – Premier Republiki Chorwacji w latach 2003–2009.

⁴ I. Sanader, *Nova Europska Sigurnosna Arhitektura*, Zagreb 1997, s. 1260-1266.

Z punktu widzenia Republiki Chorwacji istotnym krokiem w kierunku jego stworzenia okazał się XIV szczyt NATO, zorganizowany w Madrycie w dniach 8-9 lipca 1997 r. Określono na nim jasną wizję przyszłej, europejskiej struktury bezpieczeństwa. Rada Północnoatlantycka (NAC) w *Madryckiej Deklaracji w sprawie bezpieczeństwa i współpracy euroatlantyckiej*, jako zasadnicze postanowienia szczytu określiła:

- zaproszenie Czech, Polski i Węgier do członkostwa w Sojuszu, podpisanie Protokołów Akcesyjnych z końcem roku i uzyskanie przez te państwa pełnoprawnego członkostwa w kwietniu 1999 roku;
- potwierdzenie zasady „otwartych drzwi” w stosunku do nowych członków;
- potwierdzenie znaczenia Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego (powołanej do życia 30 maja 1997 r. w Sinttrze) w rozwoju współpracy z państwami sąsiedzkimi NATO;
- wzmocnienie Partnerstwa dla Pokoju;
- wzmocnienie dialogu śródziemnomorskiego;
- reformę struktury dowództwa wojskowego NATO.

Ponadto *Specjalna Deklaracja w sprawie Bośni i Hercegowiny* przyjęta przez Radę Północnoatlantycką stanowić miała zobowiązanie się Rady do pełnej implementacji porozumienia pokojowego z Dayton, w tym ustanowienia Bośni i Hercegowiny państwem samodzielnym, demokratycznym i wieloetnicznym⁵.

W nowym historycznym porządku Sojusz Północnoatlantycki i Unia Europejska, będące najsilniejszym i najszybciej postępującym stopniem integracji, zaczęły przejmować na siebie większą niż dotychczas odpowiedzialność za losy europejskiego kontynentu. NATO jako Sojusz bardziej otwarty w stosunku do swoich przyszłych członków zyskało na znaczeniu. Troska o budowę obszaru, w którym znajdują się państwa pragnące bezpieczeństwa i pokoju, zaczęła być coraz bardziej widoczna. Zrozumiano, że pozostawienie małych bądź średnich państw samym sobie byłoby w nowej sytuacji najgorszym rozwiązaniem. Tworzony przez każde z nich odrębny system bezpieczeństwa mogłoby przynieść wiele kłopotów i na nowo zakłócić funkcjonowaniu Europy. W przypadku państw Europy Południowo-Wschodniej mogłoby to oznaczać kolejne konflikty.

Republika Chorwacji dzięki prowadzonej od samego początku aktywnej polityce zagranicznej zapobiegła takiemu stanowi rzeczy. Porozumienie z Dayton, normalizacja stosunków z Serbską Republiką Jugosławii oraz pokojowa reintegracja obszaru Poddunavlja przesądziły o nowym, międzynarodowym porządku na obszarze Bałkanów Zachodnich. Chorwacja wyartykułowała wówczas swoje stanowisko co do chorwacko-serbskich stosunków, stosunków równoprawnych niepodległych państw.

Każde z państw, bez względu na swe położenie, rozwój czy stopień demokratyzacji, aby uzyskać pełnoprawne członkostwo w NATO, musi przejść przez dwa etapy: Program Partnerstwo dla Pokoju (PdP) oraz Plan Działań na Rzecz Członkostwa (MAP).

⁵ *Madrid Declaration on Euro-Atlantic Security and Cooperation*, Issued by the Heads of State and Government, Press Release M-1 (97) 81, <http://www.nato.int/docu/pr/1997/p97-081e.htm>.

Bez cywilnej i demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi, rozwoju demokracji parlamentarnej, gospodarki rynkowej, praworządności oraz dobrych stosunków z sąsiadami nie ma przepustki do współpracy z NATO⁶.

Republika Chorwacji i Partnerstwo dla Pokoju

Program Partnerstwo dla Pokoju⁷ (*Partnership for Peace – PfP*⁸) został stworzony z myślą o poszerzeniu współpracy Sojuszu z państwami Europy Środkowej i Wschodniej. Zasadnicze cele nowej inicjatywy to: szerzenie i intensyfikacja politycznej i wojskowej kooperacji w Europie, szerzenie europejskiej stabilności na Wschód, zmniejszenie zagrożeń, budowa lepszych stosunków z byłymi państwami komunistycznymi poprzez kooperację, a w praktyce przez ukierunkowanie tych państw na przyjęcie zasad demokratycznych⁹.

Pomimo wielkich ambicji i planów, już na początku powoływania inicjatywy w 1993 r. i później, kiedy została ona rozpoczęta, zaczęły pojawiać się liczne słowa krytyki wywołane brakiem konkretnych działań i planów. Zabrakło wówczas również jasnej odpowiedzi na pytanie, czy Partnerstwo dla Pokoju jest potrzebnym przedsięwzięciem do tego, aby którekolwiek z państw mogło znaleźć się w strukturach NATO. Zaczęto zastanawiać się, czy Program Partnerstwo dla Pokoju nie stanowi wyłącznie dodatkowego okresu, służącego określeniu dalszego losu całego Sojuszu (*Partnership for Postponement*). W krótkim czasie pojawiły się komentarze mówiące, że działania NATO w zakresie powołania Partnerstwa dla Pokoju podjęto w celu zaspokojenia obaw prezydenta Clintona i jego administracji w odniesieniu do poczynań Rosji a nie percepcji bezpieczeństwa w Europie Środkowej czy Południowo-Wschodniej. Krytyce poddano wieczne oddalanie członkostwa w stosunku do poszerzenia NATO o demokratyczne państwa na Wschodzie a państwa Europy Południowo-Wschodniej od początku ogłoszenia Programu Partnerstwo dla Pokoju otwarcie krytykowały fakt, że niedomówienia całej inicjatywy nie pomagały w umniejszaniu problemów bezpieczeństwa¹⁰.

Zapisane w Dokumencie Ramowym¹¹ założenia poszerzenia i zintensyfikowania politycznej i wojskowej współpracy w całej Europie, zmniejszenia zagrożeń i budowy stabilniejszych stosunków między państwami europejskimi w celu stworzenia i propagowania ducha

⁶ Bardziej szczegółowo na temat przemian w systemie międzynarodowym po zakończeniu zimnej wojny i o euroatlantyzmie pisze L. Čehulić, *Euroatlantizam*, „Politička kultura”, Zagreb 2003, w części „Euroatlantizam u novom svjetskom poretku”, s. 113-303.

⁷ R. Barić, *Mjesto Pfp-ja u okviru nove strategije NATO*, Međunarodne Studije, Vol. I (2001), Zagreb, s. 70.

⁸ Podczas spotkania na szczycie NATO w Brukseli, w styczniu 1994 r., wówczas też do życia powołano Radę Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC).

⁹ R. Barić, *Mjesto Pfp-ja u okviru nove strategije NATO*, *op. cit.*, s. 70.

¹⁰ *Ibidem*, s. 70.

¹¹ W chwili, gdy powoływano Partnerstwo dla Pokoju, w 1994 r. ambicją było stworzenie inicjatywy, która prowadziłaby do osiągnięcia kooperacji pomiędzy NATO a państwami spoza systemu Sojuszu na następujących obszarach: osiągnięcie transparentności w programach planowania rozwoju narodowej obrony i przedstawiania budżetu na obronę, zagwarantowanie demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi, utrzymywanie gotowości do wzięcia udziału w międzynarodowych operacjach pod auspicjami Narodów Zjednoczonych lub KBWE, rozwój współpracy wojskowej z NATO. Zob. NATO Press Communique M-1 (94)2, 10 stycznia 1994.

praktycznej współpracy i demokracji dla Republiki Chorwacji, wydawały się przepustką do lepszego świata. Mając to na uwadze, prezydent Franjo Tuđman wiosną 1994 r., złożył wizytę w siedzibie NATO i po raz pierwszy wyraził chęć przystąpienia Chorwacji do Programu¹². Niestety, młode państwo nie spełniało wówczas wszystkich podstawowych kryteriów stawianych przez Sojusz aspirującym o członkostwo państwom.

Zbliżenie Chorwacji do Sojuszu przyspieszył wybuch kryzysu na terytorium Bośni i Hercegowiny¹³. W marcu 1995 r. prezydent USA Bill Clinton, sekretarz stanu USA Warren Christopher i sekretarz obrony John Perry poparli chorwackie starania o przystąpienie do Partnerstwa dla Pokoju. Dla podjęcia decyzji korzystne okazało się również przeprowadzenie pierwszych demokratycznych wyborów prezydenckich w 2000 r.

25 maja 2000 r. na dziedzińcu Michelangelo w Fortezza da Basso we Florencji chorwacki minister spraw zagranicznych Tonino Picula podpisał Dokument Ramowy¹⁴. Chorwacja znalazła się wśród grona 26 państw członkowskich Partnerstwa dla Pokoju i stała się 46. członkiem Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC)¹⁵. Kilka dni po tym wydarzeniu, 30 maja Republika Chorwacji otrzymała status państwa członkowskiego w Radzie Parlamentarnej NATO¹⁶. 21 czerwca 2000 r. w Brukseli zostało podpisane Porozumienie na rzecz Bezpieczeństwa pomiędzy Republiką Chorwacji a NATO, a z końcem miesiąca doszło do pierwszych kontaktów z Urzędem ds. Bezpieczeństwa NATO (*NATO Office of Security*). W następstwie tego odbyło się nieoficjalne spotkanie, na którym omawiano dzia-

¹² Po raz pierwszy nieoficjalnie chorwacką chęć przystąpienia do Partnerstwa dla Pokoju wyjawiał w Wiedniu, chorwacki ambasador Bekić (w KESS) zaledwie jednym zdaniem, jako następny chorwacki minister spraw zagranicznych Mate Granić. Kolejne wystąpienie miało już charakter oficjalny i zostało przedstawione w trakcie Posiedzenia Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, F. Plančić, *Ulaz na pritivorena vrata*, „Večernji List” z 09.02.1994 r.

¹³ W delegacji, wraz z prezydentem Republiki Chorwacji uczestniczyli główny doradca wojskowy prezydenta Republiki Chorwacji Antun Tus i ówczesny zastępca ministra spraw zagranicznych oraz ambasador Republiki Chorwacji w Królestwie Belgii, którzy wyrazili chęć przyłączenia do Programu Partnerstwo dla Pokoju.

¹⁴ Lovrić, *Republika Hrvatska i NATO*, [w:] R. Vukadinović, L. Čehulić, D. Lovrić, *NATO u Međunarodnim odnosima*, FPZ, Zagreb 2006, s. 145.

¹⁵ Od 1995 r., tj. momentu, kiedy weszło w życie Porozumienie o statusie sił SFOR (tzw. SFOR – SOFA) Chorwacja oferowała swą pomoc logistyczną misji SFOR stacjonującej na terytorium Bośni i Hercegowiny. Wiązała się ona przede wszystkim z możliwością korzystania z chorwackich portów lotniczych i morskich, korzystania z dróg, bez ponoszenia dodatkowych kosztów, czy korzystania z chorwackich szpitali i innych logistycznych możliwości w licznych przypadkach, bez ponoszenia jakichkolwiek opłat bądź przy minimalnych kosztach. Logistyczna pomoc dla sił SFOR stanowiła wówczas przedłużenie wsparcia, jakie od 1992 r. Chorwacja oferowała siłom pokojowym Narodów Zjednoczonych w Bośni i Hercegowinie.

¹⁶ Kiedy tuż po wyborach w 2000 r., premier Ivica Račan 15 lutego odwiedził siedzibę NATO i wyraził chęć przyjęcia na siebie zobowiązań płynących z Programu Partnerstwo dla Pokoju, wydarzenia same zaczęły przybierać tempa. W stosunku do Chorwacji został zaproponowany odrębny Program działań na rzecz Partnerstwa dla Pokoju o nazwie Tailored IPP. W marcu tego samego roku grupa ekspertów i sekretarz generalny NATO odwiedzili Chorwację. Przyspieszyło to proces akcesyjny i przyniosło potwierdzenie, że Republika Chorwacji zostanie przyjęta do Partnerstwa dla Pokoju. Zgodnie z obietnicą, 25 maja 2000 r. podpisano Dokument Ramowy. Postrzegany przez Sojusz jako mały, rutynowy krok, dla Chorwacji akt ten oznaczał jednak o wiele więcej. Był to pierwszy ważny krok na drodze do pełnoprawnego członkostwa w NATO oraz możliwość do wyraźniejszego promowania narodowego bezpieczeństwa i polityki zagranicznej, a także przyczyniania się do międzynarodowego i regionalnego bezpieczeństwa; zob. D. Lovrić, *Republika Hrvatska i NATO*, *op. cit.*, s. 150.

¹⁵ S. Mihaljinac, Hina, *Hrvatska u partnerstvu za Mir*, „Vjesnik”, z 26.05.2000 r.

¹⁶ *Ibidem*.

łania na rzecz dostosowywania budżetu państwa, struktur i sił zbrojnych Republiki Chorwacji do standardów NATO. Tuż po tych spotkaniach rozpoczęto przygotowania do powołania chorwackiego Narodowego Programu Bezpieczeństwa¹⁷ (*National Security Authority, NSA*), który dostosowywał i wprowadzał standardy uzgodnione z NATO. Także w czerwcu chorwacki minister Obrony Jozo Radoš wziął udział w spotkaniu EAPC. W tym samym miesiącu podpisano *The Security Agreement* pomiędzy Republiką Chorwacji a NATO¹⁸.

W październiku 2000 r. rozpoczęła się formalna współpraca w ramach Procesu Planowania i Oceny (PARP)¹⁹. Wtedy też Rząd Republiki Chorwacji przedstawił NATO odpowiedź na Kwestionariusz Ogólnej Interoperacyjności (*Survey of Overall PfP Interoperability*), tj. dwuletniego cyklu na rzecz dobrowolnej współpracy państw partnerskich w zakresie bilateralnych i wielostronnych konsultacji w sprawach planowania obronności²⁰. Chorwacja otrzymała do wypełnienia konkretne Zadania Partnerskie (*Partnership Goals – PG*), prowadzące do harmonizacji Sił Zbrojnych Republiki Chorwacji i NATO²¹. Pod koniec listopada 2000 r. Dowódca Kwatery Głównej Sił Zbrojnych Republiki Chorwacji wziął udział w pracach Komitetu Wojskowego Partnerstwa Euroatlantyckiego (*Euro-Atlantic Partnership Military Committee – EAPMC*), gdzie przedstawił chorwacki Indywidualny Program Partnerski na 2001 r., zawierający spis działań, jakie wytyczyło sobie państwo²².

W krótkim okresie, w zaledwie kilka miesięcy, Chorwacja poczyniła ogromne zmiany, zwracając się ku demokracji państwowej. Pokazała swoje zaangażowanie w stosunku do obowiązków płynących z Porozumienia z Dayton i promowała stabilność i bezpieczeństwo w regionie Europy Południowo-Wschodniej” – mówiła Madeleine Albright²³.

¹⁷ NSA od 1 sierpnia 2003 r. przekształcono w Urząd Rady ds. Bezpieczeństwa Narodowego.

¹⁸ Strona Ministerstwa Obrony Republiki Chorwacji, www.morh.hr.

¹⁹ Proces Planowania i Oceny oferowany jest dziś państwom jako opcja dodatkowa. To dwuletni proces, obejmujący zarówno elementy bilateralne, jak i wielostronne. W szerszym kontekście intencją chorwackiej strony było od początku podjęcie takiego programu szkolenia i przygotowania sił zbrojnych, który pozwalałby na osiągnięcie gotowości do współpracy z Sojuszem przez coraz większe formacje wojskowe: od pododdziałów, przez struktury dowodzenia, podległe im związki taktyczne, aż do całości sił operacyjnych. Przystępując do PARP, Chorwacja zobowiązała się dostarczać informacje na tematy dotyczące zarówno polityki obronnej, jak i rozwoju demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi, polityki narodowej w zakresie PdP oraz związanych z tymi zagadnieniami planów finansowych i gospodarczych. Informacje powyższe zamieszczane są w „Kwestionariuszu Ogólnej Interoperatybilności PdP”, wydawanym przez NATO co dwa lata.

²⁰ R. Vukadinović, L. Čehulić, D. Lovrić, *NATO...*, *op. cit.*, s. 154.

²¹ Po dokonaniu oceny Republika Chorwacji otrzymała zadanie osiągnięcia 32 celów, z których przyjęła 26. Dotyczyły one przede wszystkim struktur wojskowych, które Chorwacja powinna posiadać zgodnie z założeniami Paktu: kompania piechoty, pluton policji wojskowej, pluton inżynierów do rozminowywania terenu, pluton ABK ds. dekontaminacji, dwie ekipy medyczne, jeden Mi 8 helikopter, [w:] Ministerstwo obrane Republike Hrvatske, www.morh.hr.

²² W dalszej kolejności, w lipcu 2001 roku Republika Chorwacji podpisała Układ w Sprawie Statusu Sił (*Status of Forces Agreement – SOFA*), który wszedł w życie w lutym 2002 r. W grudniu minister obrony Republiki Chorwacji uczestniczył w kolejnym spotkaniu EAPC, przedstawiając tym razem NATO chorwacki Dokument Prezentacyjny.

²³ Strona Ministerstwa Obrony Republiki Chorwacji, www.morh.hr.

Wraz z przystąpieniem do Partnerstwa dla Pokoju i przyjęciem na siebie zobowiązań nakreślonych w Dokumencie Ramowym Republika Chorwacji zrobiła pierwszy znaczący krok na swej drodze do pełnoprawnego członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim.

Podpisując Dokument Ramowy, Chorwacja przyjęła na siebie obowiązek prowadzenia polityki, która zmierza ku przejrzystości procesów narodowego planowania i budżetowania obronnego. Zobowiązała się do popierania i umacniania demokracji oraz demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi, utrzymywania zdolności i gotowości na rzecz wkładu w operacje prowadzone pod egidą ONZ i/lub z odpowiedzialnością OBWE, rozwijania współpracy i kontaktów wojskowych z NATO w celu wspólnego planowania, szkolenia i ćwiczeń zmierzających do umocnienia zdolności uczestników Partnerstwa dla Pokoju oraz do podejmowania misji w ramach operacji pokojowych, poszukiwawczych i ratowniczych, operacji humanitarnych czy innych uzgodnionych operacji, wreszcie do długofalowego rozwijania sił, które skuteczniej będą współdziałały z siłami zbrojnymi państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego²⁴. Składając podpis, Chorwacja potwierdziła również swoją polityczną wolę przestrzegania zasad społeczeństwa demokratycznego oraz kierowania się postanowieniami prawa międzynarodowego. Potwierdziła także gotowość przestrzegania zobowiązań, jakie nakłada Karta Narodów Zjednoczonych oraz uniwersalna Deklaracja Praw Człowieka. Państwo zobowiązało się powstrzymać od użycia siły lub groźby jej użycia przeciwko terytorialnej integralności i politycznej niezależności jakiegokolwiek innego państwa. Obiecało szanować istniejące granice i rozwiązywać spory drogą pokojową. Co więcej, Chorwacja przyjęła na siebie zobowiązania wynikające z postanowień Końcowego Aktu z Helsinek oraz dokumentów przyjętych później przez KBWE/OBWE. Zobowiązała się do wypełniania postanowień zawartych w porozumieniach dotyczących rozbrojenia i kontroli zbrojeń²⁵.

Plan Działań na Rzecz Członkostwa (MAP)

Dążąc ku osiągnięciu kolejnego szczebla, jakim po Programie Partnerstwa dla Pokoju w wielostopniowej strukturze zbliżania do Sojuszu stał się Plan Działań na Rzecz Członkostwa (MAP), Republika Chorwacji przeszła przez Zintensyfikowany Dialog na Rzecz Członkostwa, który zaproponowano jej w lipcu 2001 r. Rząd Republiki Chorwacji powołał wówczas do życia Międzyresortową Grupę Roboczą ds. współpracy Republiki Chorwacji z państwami członkowskimi NATO i Partnerstwem dla Pokoju. W jej skład wchodził przedstawiciel dziesięciu ministerstw w osobie doradców ministrów i przedstawiciele Urzędu Prezydenta oraz Rządu Republiki Chorwacji. Poza Ministerstwem Spraw Zagranicznych, które kierowało Grupą Roboczą i Ministerstwem Obrony, udział w pracach brali przedstawiciele: Ministerstwa Gospodarki, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Sądownictwa, Ministerstwa Żeglugi, Komunikacji i Łączności, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Szkolnictwa i Technologii oraz Ministerstwa Ochrony Środowiska.

²⁴ *Vademecum NATO*, Office of Information and Press, NATO 2001, Brussels, Belgium, s. 88.

²⁵ *Ibidem*, s. 89.

Do życia powołane zostały grupy robocze, pięć dla każdego z rozdziałów ANIP (*Annual National Integration Programme – Coroczny Narodowy Program Integracji*).

15 maja 2002 r. Republika Chorwacji została oficjalnie zaproszona do udziału w Planie Działań na Rzecz Członkostwa (MAP)²⁶ i zobowiązana, by na jesień przygotować i przedstawić pierwszy Roczny Narodowy Program Integracji na lata 2002/2003²⁷.

Tymczasem w Chorwacji zachodziły polityczne przemiany, przygotowujące do przeprowadzenia reform²⁸. Polepszyła się współpraca z państwami sąsiadami.

Z Bośnią i Hercegowiną osiągnięto postęp w stosunkach bilateralnych. Republika Chorwacji postanowiła, że przyjmie porozumienie o odrębnych stosunkach z Federacją Bośni i Hercegowiny i w ramach tego będzie budowała przyjacielskie stosunki z jej centralnymi instytucjami. 15 lipca 2002 r. prezydenci Republiki Chorwacji, SRJ (Związkowej Republiki Jugosławii) oraz Bośni i Hercegowiny podpisali wspólną deklarację, w której opowiadali się za nietykalnością ustalonych granic. Warto podkreślić, że w tym okresie było to dla obu państw kwestią kluczową, jeśli chodzi o ich wzajemne stosunki. Po upadku Miloševića i skierowaniu przeciw niemu pozwu do Trybunału Haskiego stosunki ze Związkową Republiką Jugosławii powoli zaczęły się poprawiać. Do tego momentu państwa te podpisały 23 bilateralne porozumienia, a 10 kolejnych znajdowało się w przygotowaniu, włączając w nie porozumienie o wolnym handlu, podpisane z końcem 2002 r. Chorwacka Izba Gospodarcza otworzyła swoje przedstawicielstwo w Belgradzie. Stosunki ze Słowenią uznawane były za dobre. Poza kilkoma nierozwiązanymi kwestiami podpisano ponad 30 porozumień. Obydwa państwa troszczyły się o ochronę i właściwe korzystanie z zasobów Morza Adriatyckiego, co umacniano również poprzez współpracę w ramach Adriatycko-Jońskiej Inicjatywy. Chorwacko-węgierska współpraca przedstawiała się dobrze, nie istniały kwestie sporne. Premierzy dwóch państw wielokrotnie podkreślali „strategiczne partnerstwo“ w zakresie gospodarczym, kulturowym i ochronie mniejszości. Oprócz intensywnej współpracy multilateralnej i bilateralnej, ukierunkowanej na zagwarantowanie jak najlepszego zrozumienia i wsparcia dla swej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, Republika Chorwacji brała udział w licznych regionalnych forach. Państwo z obiektu trosk stało się aktywnym i powszechnie szanowanym pretendencem do Sojuszu. Wojsko chorwackie wzięło udział w misji prowadzonej pod auspicjami Narodów Zjednoczonych w Sierra Leone (UNAMSIL), Etiopii (UNMEE), Erytrei, Kosowie, Afganistanie, Iraku. W czerwcu 2002 r. Chorwacja została włączona również do Programu Współpracy Krajów Europy Centralnej (CENCOOP). Potwierdzeniem zaangażowania w walce z terroryzmem było podpisanie siedmiu z dwunastu Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko terroryzmowi. Rząd Republiki Chorwacji zapowiedział przyspieszenie procesu ratyfikacji pozostałych pięciu konwencji. W listopadzie 2001 r. Chorwacja podpisała europejską konwencję o zwalczaniu

²⁶ Warto zwrócić uwagę na fakt, że w pięciu rozdziałach Planu Działań na Rzecz Członkostwa (MAP) zaledwie jeden dotyczy problematyki wojskowej. Pozostałe cztery, mające dla NATO największą wagę, objęły kwestie natury politycznej. Podkreślano, że Chorwacja będzie musiała dokonać redukcji kadry wojskowej (nadwyżka to aż 16 000 żołnierzy). D. Grubiša, *Hrvatska domaće zadaće*, „Novi List”, z 17.05.2002 r.

²⁷ D. Grubiša, *op. cit.*

²⁸ Do najważniejszych reform w Republice Chorwacji należy Reforma Systemu Obronnego i Sił Zbrojnych. Więcej na ten temat można przeczytać w: Z. Garelić, *Reforma oružanih snaga RH, Međunarodne studije*, numer 3, Zagreb 2003, s. 81-100.

finansowania terroryzmu. Jako członek Antyterrorystycznej Koalicji zaoferowała swój udział w stabilizacji i tworzeniu demokracji w ramach misji ISAF w Afganistanie²⁹.

Chorwacja podpisała większość znaczących konwencji w dziedzinie prawa międzynarodowego, odnoszących się do ochrony praw człowieka. Podjęła działania na rzecz dostosowywania prawa do standardów Europejskiej Konwencji o Prawach Człowieka i Podstawowych Swobodach. W 2001 r. rząd powołał Biuro Praw Człowieka i Podstawowych Swobód Obywatelskich jako instytucję mającą zmierzać ku likwidacji różnic bytowych i ochronie praw człowieka. Tego samego roku Chorwację wykreślono z tzw. Rezolucji Omnibus Narodów Zjednoczonych, dotyczącej stanu praw człowieka, i Rezolucji UN HCR o prawach człowieka w Republice Chorwacji, Bośni i Hercegowinie oraz SRJ. W maju 2001 r. państwo zostało członkiem Komisji NZ ds. Praw Człowieka na okres 2002–2004. Podjęto prace w zakresie ochrony mniejszości narodowych, które doprowadziły do przyjęcia ustawy o prawach człowieka i mniejszościach narodowych.

16 stycznia 2008 r. w Brukseli, w trakcie spotkania Rady Północnoatlantyckiej (*North Atlantic Council* – NAC) i przedstawicieli Republiki Chorwacji zakończono ostatni z cyklu, szósty Plan Działań na Rzecz Członkostwa (MAP). Doszło do tego dzięki przyjęciu Sprawozdania o postępach Republiki Chorwacji (*Progress Report*), odnoszącego się do Roczno-Narodowego Programu (ANP) za lata 2007–2008. Chorwacja otrzymała poparcie wszystkich państw członkowskich Sojuszu dla swego rychłego członkostwa w Pakcie Północnoatlantyckim. W trakcie spotkania doceniono działania państwa i jego pozytywne wywiązywanie się z postawionych w latach wcześniejszych założeń.

Amerykańsko-Adriatyckie Porozumienie (*US Adriatic Charter*)

W trakcie spotkania na szczycie w Pradze w listopadzie 2002 r., siedmiu spośród dziewięciu członków Grupy Wileńskiej³⁰ zostało zaproszonych do NATO. Pozostali członkowie Planu Działań na Rzecz Członkostwa to Albania, Chorwacja i Macedonia. Rozwiązaniem dla trójki państw stało się podpisanie dnia 2 maja 2003 r. w Tiranie Amerykańsko-Adriatyckiej Karty, dokumentu który ze strony Stanów Zjednoczonych stanowił wyraz poparcia i obdarzenia zaufaniem trzech rządów. Co więcej, podjęta przez stronę amerykańską szybka decyzja o udzieleniu wsparcia miała również, jak zauważa Radovan Vukadinović, i inne podłoże. Biorąc pod uwagę to, że wówczas wszelkie dyskusje toczyły się na temat sytuacji w Iraku i podziału, który w Europie przybrał postać starej i nowej Europy. NATO podjęło decyzję o przyspieszeniu zbliżenia powyższych trzech państw i zaproponowało im możliwość przystąpienia do Sojuszu. Jako niezbędny warunek postawiono owocną współpracę i konieczność sprawnego przeprowadzenia reform³¹.

2 kwietnia 2009 r. Albania i Chorwacja stały się odpowiednio 27. i 28. członkiem Paktu Północnoatlantyckiego.

²⁹ Republika Chorwacji uczestniczy w misji ISAF w Afganistanie od lutego 2003 r.

³⁰ Grupę Wileńską tworzą: Litwa, Łotwa, Estonia, Bułgaria, Rumunia, Słowenia, Słowacja, Chorwacja, Macedonia, Albania i Polska.

³¹ R. Vukadinović, *Hrvatska i NATO...*, op. cit., s. 70.

Po raz pierwszy w historii Bałkanów Zachodnich widać wspólne dążenie państw tego regionu do jednego celu – integracji euroatlantyckiej. „Duch dialogu”, doprowadził do poprawy stosunków między państwami regionu.

Obecna sytuacja w regionie Europy Południowo-Wschodniej jest stabilna. Sąsiadujące państwa współpracują ze sobą i mają uregulowane stosunki, co wydaje się przykładem współdziałania, nie tylko dla państw obszaru bałkańskiego. Wskaźniki makroekonomiczne pokazują, że sytuacja gospodarcza w Republice Chorwacji w ciągu ostatnich lat się poprawiła. Oczywiście nie we wszystkich dziedzinach, jednak odnotowano spadek bezrobocia czy wzrost produkcji przemysłowej, co przyczyniło się do stabilnego wzrostu w państwie. Wzrósł również PKB – powyżej 2% w skali rocznej. Zwiększyły się też płace netto w chorwackiej gospodarce. Turystyka w dalszym ciągu stanowi znakomite źródło dochodu państwa. Przyciąga zagranicznych turystów i wpływa na polepszenie sytuacji materialnej mieszkańców. W Republice Chorwacji widoczne jest dość dobre tempo napływu zagranicznych inwestycji. Jako największe problemy państwa wymienia się przede wszystkim zwiększające się zadłużenie zagraniczne, poziom wydatków na pomoc publiczną, przekraczający poziom dopuszczalny przez normy unijne, czy kwestie związane z przemysłem stoczniowym, przynoszącym straty i stanowiącym poważny gospodarczo-społeczny problem³².

NATO utrzymuje swoje siły w Europie Południowo-Wschodniej od kilkunastu lat. Koniec zimnej wojny i rozpad Jugosławii sprawiły, że należało „na miejscu” czuwać nad bezpieczeństwem. NATO, które samo przechodziło radykalne zmiany w latach 90. ubiegłego wieku i starało się określić swoją rolę w nowym świecie, musiało dostosować się do panujących warunków i zająć kwestiami, z jakimi do tej pory nie miało do czynienia. Monitorowanie sytuacji w regionie, zapobieganie dyslokacji w celu powstrzymania kryzysu, akcje humanitarne powoli i skutecznie przyzwyczajały społeczność państw bałkańskich do współistnienia z Sojuszem, który dawał nie tylko wsparcie, ale i niezbędny spokój.

Zarówno przedstawiciele NATO, jak i Unii Europejskiej oraz Republiki Chorwacji uważają, że powiększenie Sojuszu o nowych członków wpłynie pozytywnie na sytuację w regionie. Ukierunkowanie NATO na Europę Południowo-Wschodnią przyniesie współpracę, promocję dobrosąsiedzkich stosunków i stabilność, które wpłyną na rozwój regionu.

Pakt Północnoatlantycki w regionie Europy Południowo-Wschodniej już od długiego czasu odgrywa bardzo ważną rolę. Pomoc w sprostaniu trudnym wyzwaniom, jakimi stały się reformy w latach 90. XX wieku i zapobieganie konfliktom, miały bardzo duże znaczenie.

Z drugiej strony podejmowanie zadań zmierzających do zaprowadzenia pokoju i kontrolowanie kryzysów w tej części Europy stało się punktem zwrotnym w historii NATO, które przechodziło transformację. Potrzeba ustanowienia pokoju i utrzymania go w „bałkańskim kotle” sprawiła, że podjęto nowe misje. Wcześniej nie było sytuacji, w której NATO prowadziłoby działania na obszarze państwa nienależącego do Sojuszu.

Owa zmiana myślenia i działania pomogła Sojuszowi utrzymać gwarancję euroatlantyckiego bezpieczeństwa, a państwom bałkańskim wyjść z wojennego uwikłania. Dziś, kiedy na Bałkanach panuje pokój, może jednak rodzić on pewne obawy. Jeśli wziąć pod uwagę dokumenty strategiczne poszczególnych państw, można zauważyć, że w każdym z nich mowa jest o tworzeniu ładu w regionie. Każde z państw bałkańskich zdaje sobie sprawę

³² Źródło: Chorwacki Urząd Statystyczny (DZS), Chorwacki Bank Narodowy (HNB), Ministerstwo Finansów (Ministarstvo financija), Biuro Zatrudnienia (Zavod za zapošljavanje).

z faktu, że jest monitorowane, i każde odchylenie od normy może wpłynąć niekorzystnie na stabilność w regionie. Może spowodować, że oczekiwane członkostwo w euroatlantycznych organizacjach zostanie odłożone na dalszy plan. Z tego względu bezpieczeństwo zyskuje bardziej stabilne podstawy. Podczas gdy art. 5 Paktu Północnoatlantycznego zapewnia bezpieczeństwo narodu, potencjał militarny musi się rozwijać i nadążać za nowymi osiągnięciami w celu harmonizacji z pozostałymi członkami Sojuszu. Pociąga to za sobą określone koszty, a tym samym krytykę ze strony obywateli poszczególnych państw pretendujących do członkostwa. Koszty te są jednak opłacalne. Jeśli pod uwagę wziąć wydatki, jakie musiałoby ponieść państwo, starające się zbudować od podstaw własny system obronny, są one nieporównywalne. Z chwilą przystąpienia do pełnoprawnego członkostwa w NATO koszty się zmniejszą.

Dla Chorwacji ważne jest także członkostwo w NATO innych państw bałkańskich. Wiąże ona z nimi dalsze ulepszanie własnego bezpieczeństwa. Chorwacja popiera wysiłki Macedonii podejmowane w celu przyłączenia do NATO. W stosunku do Bośni i Hercegowiny oraz Czarnogóry zaproponowała ścisły dialog odnoszący się do kwestii militarnych, politycznych i finansowych. W trosce o wspólne dobro, bez względu na jakiegokolwiek uprzedzenia i decyzje podejmowane przez Sojusz, stara się jako doświadczony partner prowadzić państwa sąsiadujące ku integracji, zyskując sobie tym samym miano „przyjaciela w regionie”³³.

NATO, otwarte na współpracę z Serbią, mając na uwadze dialog ze społecznością międzynarodową, wielokrotnie podkreślało swą chęć współpracy, przede wszystkim za sprawą Programu Partnerstwo dla Pokoju i wspólnego dialogu. Chorwacja w pełni popiera taki stan rzeczy. Jako swój interes postrzega członkostwo pozostałych państw Bałkanów Zachodnich w Sojuszu.

Współpraca regionalna stanowi dla NATO jeden z zasadniczych celów. To, co niegdyś wydawało się mało realne, dziś staje się rzeczywiste. Bezpieczeństwo w regionie, wpływające na rozwój państw, stwarza wiele możliwości. Sporo czasu zajęło jednak uświadomienie sobie przez państwa, że istnieje wiele płaszczyzn do stworzenia współpracy w regionie, a tym samym dobrych stosunków między sąsiadami. Regionalne inicjatywy są dziś tego najlepszym przykładem. Przynależność do nich nie świadczy wyłącznie o prestiżu członków, ale przynosi konkretne rezultaty. Ckoć można by było zarzucić im podobieństwo do już istniejących, międzynarodowych organizacji, wspólne założenia, programy, przesłania przynoszą wiele korzyści i są niezwykle cenne. Działalność na rzecz współpracy i stabilizacji w regionie ma dziś duże znaczenie. Daje przejrzystość w kwestii obronności, a także umacnia poczucie bezpieczeństwa i wzajemne zaufanie. Jest forum, na którym dochodzi do wymiany doświadczeń i wiedzy. Organizacje, z jednej strony stanowią swego rodzaju zewnętrzną ekspertyzę, z drugiej zaś dają oparcie i są zapleczem dla wspólnych zasobów. Amerykańsko-Adriatycka Inicjatywa może być tego przykładem. Inicjatywa A3, mająca na celu skupienie wszystkich, potencjalnych, przyszłych członków Paktu Północnoatlantycznego i ukierunkowywanie ich na wspólne działania sprawdza się znakomicie. Możliwość

³³ O Chorwacji jako „przyjaciela w regionie“ zwłaszcza w odniesieniu do Czarnogóry mówił podczas spotkania 14 stycznia 2009 r. na Wydziale Nauk Politycznych Uniwersytetu w Zagrzebiu minister spraw zagranicznych Czarnogóry. Spotkanie zatytułowane „Polityka zagraniczna Czarnogóry i euroatlantycka integracja“ potwierdziło dobre stosunki między państwami.

konsultacji, wspólnego omawiania trudnych problemów, wyzwań związanych z reformami w państwie, sprawiły, że najtrudniejsze kwestie, męczące Chorwację, Macedonię i Albanie zostały rozwiązane przy pomocy Stanów Zjednoczonych. Przyjęcie Republiki Chorwacji i Albanii w poczet członków Sojuszu Północnoatlantyckiego daje im pełne prawo głosu w toczących się w Radzie Północnoatlantyckiej rozmowach i podejmowanych decyzjach odnoszących się do kwestii bezpieczeństwa na całym świecie. Jak stwierdza paragraf 19 Wspólnej Deklaracji, podpisanej na szczycie państw NATO w Bukareszcie

Zaproszenie Albanii i Chorwacji oznacza nowy rozdział dla Bałkanów Zachodnich i stanowi krok w przyszłość, w której region będzie zintegrowany z instytucją euroatlantycką i zdolny w dużym stopniu przyczynić się do międzynarodowego bezpieczeństwa³⁴.

Przynależność Chorwacji do Sojuszu Północnoatlantyckiego daje wiele możliwości. Wśród nich wymienić można choćby:

- uczestniczenie w decyzjach podejmowanych w odniesieniu do polityki światowej,
- występowanie jako dawca, a nie, jak miało to miejsce w trakcie wojny domowej w byłej Jugosławii – wyłącznie jako biorca bezpieczeństwa,
- aktywne uczestniczenie w operacjach podejmowanych przez NATO na obszarach obecnie ogarniętych kryzysem,
- korzyści ekonomiczne wynikające ze stabilizacji, jaką daje udział w Sojuszu,
- potwierdzenie zasad i wartości, jakimi kierują się państwa demokratyczne,
- ułatwienie drogi do członkostwa w Unii Europejskiej,
- stworzenie stabilizacji i bezpieczeństwa w regionie, oparte na wspólnych inicjatywach regionalnych i działaniach wskazanych przez Sojusz.

Reasumując, należy wskazać, że wymienione powyżej korzyści potwierdzają, że członkostwo w NATO wpływa korzystnie nie tylko na funkcjonowanie poszczególnych państw członkowskich, ale i regionu. Głoszona na początku lat 90. XX wieku przez Samuela Huntingtona teoria geopolityczna o zderzeniu cywilizacji zaczyna tracić w powyższym odniesieniu na znaczeniu. Przykładem obrazującym ten stan rzeczy są właśnie Bałkany, miejsce, w którym doszło do owego zderzenia. Zderzenia, w trakcie którego „zderzający się” postanowili wejść do jednej i tej samej organizacji. Przystępując do NATO, poddali się odgórnej kontroli, tym samym zastępując zderzenie może trochę wymuszoną współpracą. Reprezentowanie przez Chorwację i Albanie obszaru Bałkanów Zachodnich w międzynarodowej organizacji dbającej o bezpieczeństwo z pewnością przyniesie wiele pozytywnych przemian. Sam fakt, że obydwaj państwa NATO doskonale znają problemy i mentalność panującą na Bałkanach, sprawi, że dotychczasowe nieporozumienia będą łatwiejsze do rozwiązania, a zaangażowanie w kwestie bałkańskie większe.

³⁴ *Albania i Chorwacja coraz bliżej NATO*, Fakty, Interia, <http://fakty.interia.pl/swiat/news/albania-i-chorwacja-coraz-blizej-nato,1200431>.

Croatian road to NATO Summary

In this article the writer discusses the process of the access of Croatia to the North Atlantic Treaty. The description includes its most important stages confronted with political transformations in the region and the evolution of the views of European countries on the issue of the Croatian membership in the Pact. In the conclusion the writer indicates the possibilities of creating a regional policy by Zagreb. According to her evaluation what is the most important is the co-participation in the creation of the Euro-Atlantic policy, facilitations in the process of accessing the European Union and the ongoing process of stabilizing the situation in the region, based largely on joint regional initiatives and actions indicated by the North Atlantic Alliance.